APPENDIX E

A Collection of Popular Sanskrit Maxims

न्यायसंग्रहः

अक्के (अर्के)चेन्मधु विन्देत किमर्थं पर्वतं व्रजेत् If one finds honey close at hand in the corner (or on the Ark tree), then why go to the mountain for it? If a required thing is available without efforts near at hand one does not waste one's time and energy to get it from a distant place. cf. ŚB. on MS. 1. 2. 4 where the second line is as follows : इष्टस्यार्थस्य संसिद्धौ को विद्वान् यत्नमाचरेत् ।। also यदि ह्यल्पान्महतश्च कर्मणः समं फलं जायेत ततोऽर्के चेन्मधु विन्देतेत्यनेनैव न्यायेनाल्पेन सिद्धिं महति न कश्चित् प्रवर्तेत । तन्त्रवार्तिक on ŚB. on MS. 1. 2. 17.

अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः The followers of Pāṇini do not supply an ellipsis or bring about a modification in the structure or formation of a word without proper reasoning. Here the word पाणिनीयाः is only illustrative (उपलक्षणमात्रम्); it stands for all intelligent persons resorting to sound reasoning. बुद्धिमन्त ऊहापोहकुशलाः पुरुषा निमित्तं विनाशोन्मुखं दृष्ट्वा तत्प्रयुक्तं कार्यं न कुर्वन्तीत्यर्थः । लौ. न्याय. (लौकिकन्यायसाहस्री).

अङ्गगुणविरोधे तादर्थ्यादिति न्यायः (MS. 12. 2. 25) If there be a contradiction between the accessory of the subordinate and the principal the accessory of the subordinate subserves the principal, as it is meant for accomplishing the completion of the principal. cf. अङ्गगुणेन प्रधानगुणस्य विरोधे सति अङ्गस्य प्रधानत्वात् । प्रधानसाद्गुण्यसिद्ध्यर्थं हि अङ्गं क्रियते । ' धर्मधर्मिविरोधे च धर्मिणो बलवत्तराः । ' अङ्गाङ्गापेक्षया साक्षादङ्गं बलीयः । मीमांसाकोष (मी. को.)

अङ्गारन्यायः Charcoal when heated burns if it is touched and blackens when extinct; both ways it is harmful. अङ्गार thus resembles a wicked person. cf. त्वया स्वहस्तेनाङ्गाराः कर्षिताः । Pt. 1; उष्णो दहति चाङ्गारः शीतः कृष्णायते करम् । H. 1. 80.

अग्निशिखान्यायः Flames of fire, by nature, always go upwards. According to Jainism Ātman also goes above. कदर्थितस्यापि हि धैर्यवृत्तेर्न शक्यते धैर्यगुणाः प्रमार्ष्टुम् । अधोमुखस्यापि कृतस्य वह्नेर्नाधः शिखा यान्ति कदाचिदेव ।। Bh.2.106.

अग्निहोत्रन्यायः Vide Dictionary p. 18.

अङ्गुलिदीपिकया ध्वान्तध्वंसविधिः The maxim applies when a person attempts to dispel darkness with a lamp which is not bigger than his finger. The maxim implies the use of a manifestly inadequate means to bring about a great result. cf. यत्र महाकार्मनिष्पत्तये स्वल्पमर्थात् तत्रासमर्थप्रायं कारणं प्रयुज्यते तत्रायं (न्यायः) संचरति । लौ. न्याय.

अङ्गुल्यग्रं न तेनैवाङ्गुल्यग्रेण स्पृश्यते The tip of a finger cannot be touched by itself. The edge of a sword cannot cut itself. A man cannot mount on his own shoulder (स्वस्कन्धारोहण). cf. न हि पाकः पच्यते छिदा वा छिद्यते । नापि करणकर्मत्वं कर्तृकर्मत्वं वा एकस्य संभवति । न ह्यङ्गुल्यग्रेणैवाङ्गुल्यग्रं स्पृश्यते नाप्यङ्गुल्यग्रमात्मानं स्पृशति । तेनासां विधानां दृष्टान्ते क्वाचिदप्यदर्शनाज्ज्ञानेऽपि नास्ति संभवः । पार्थसारथि on श्लोकवार्तिक, शून्यवाद.

अङ्गुल्यग्रे हस्तियूथशतमास्ते The existence of a hundred herds of elephants on the tip of a finger illustrates an absurdity or complete disbelief. यत्राश्रद्धेयतोपन्यासो विवक्ष्यते, तत्रायमवतरतीति । लौ. न्याय. उक्तं चैतदुम्बेकेन– " यदाप्तोऽपि कस्मैचिदुपदिशति न त्वयाननुभूतार्थविषयं वाक्यं प्रयोक्तव्यं यथाङ्गुल्यग्रे हस्तियूथशतमास्ते इति । तत्रार्थव्यभिचारः स्फुटः । " चित्सुखी.

अजाकृपाणीयन्यायः The maxim of the she-goat and the sword. The goat is suddenly killed by accidental contact with a sword. The maxim illustrates any surprising event happening altogether by chance. In the maxims, काकतालीय, खल्वाटबिल्वीय etc. belonging to the same class, there is unexpected इष्टलाभ or अनिष्टलाभ; while here there is nothing but अनिष्टप्राप्ति. एवमागच्छन्त्या अजायाः कृपाणपतनाद्यथा बधस्तत्सदृशं मरणमिति फलितोऽर्थः । लौ. न्याय. यथाजया भूमिं खनन्त्यात्मवधाय कृपाणो दर्शितस्तत्तुल्यं वृत्तं केनचिदात्मविनाशाय कृतमजाकृपाणीयम् । com. on G. M. 3. 196. Molesworth defines it as " The maxim of the sword upon the neck of the goat. Expressive of meekness and absolute helplessness. " cf. अजापुत्रं बलिं दद्याद् देवो दुर्बलघातकः ।

अजागलस्तनन्यायः The maxim of the fleshy protuberance or nipple hanging down from the neck of goats. Figuratively this stands as an emblem of anything worthless or useless. धर्मार्थकाममोक्षाणां यस्यैकोऽपि न विद्यते । अजागलस्तनस्यैव तस्य जन्म निरर्थकम् ।।

अजा (ज्ञा) तपुत्रनामोत्कीर्तनन्यायः The maxim of proclaiming the name of a son before he is born. This